

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Підготовка висококваліфікованих фахівців сільськогосподарського виробництва, здатних творчо вирішувати складні проблеми сьогодення, розглядається як один із вирішальних важелів подолання економічної кризи в Україні та виходу сільського господарства на рівень високорозвинених країн світу. У комплексній програмі підтримки розвитку українського села на період до 2015 року зазначено, що однією з найважливіших проблем розвитку аграрного сектору економіки на найближчу перспективу є кадрове забезпечення галузі. Зокрема передбачається вирішення складних завдань, що пов'язані з реформуванням системи аграрної освіти України і підготовкою висококваліфікованих, творчо обдарованих кадрів аграрного профілю. Передусім це стосується вдосконалення державних стандартів вищої освіти, розробки та впровадження інноваційних педагогічних технологій, оновлення змісту навчання, дидактичних методів, форм та засобів, які сприятимуть розвитку творчих здібностей фахівців-аграріїв відповідно до потреб аграрного сектору економіки України [6, с. 9].

Сучасні вимоги ринку праці до професійної підготовленості фахівців аграрної сфери зростають залежно від темпів оновлення видів продукції, обладнання і технологічних процесів. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до творчої обдарованості і гнучкості спеціалістів, їхньої багатогранності та здатності до динамічної трансформації. Такі фахівці мають володіти комплексом професійних знань, умінь та навичок, що відповідають інтенсифікації виробництва, передовим досягненням науки і техніки. Вони мають бути здатними творчо вирішувати сучасні проблеми, брати на себе роль лідера, вести за собою інших. Наведені вище вимоги зумовлюють необхідність формування в майбутніх керівників і спеціалістів сільськогосподарського виробництва досвіду творчої діяльності в системі їхньої професійної підготовки. Однак, наявний процес підготовки кадрів аграрного профілю в Україні не забезпечує високого рівня сформованості творчого досвіду майбутніх фахівців і, як наслідок, адекватного рівня готовності до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Однією з основних причин загострення проблеми кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва є недосконалість дидактичного складника підготовки фахівців-аграріїв, зокрема при організації навчального процесу недостатньо враховуються особливості психології молоді, вплив активних методів навчання на розвиток творчої особистості тощо. За цих умов педагогічна система вищого навчального аграрного закладу (ВНАЗ) має адекватно реагувати на соціальне замовлення, сприяти активізації навчально-творчої діяльності (НТД) студентів і формуванню на цій основі творчої особистості фахівця аграрної сфери [2].

Відповідний напрям професійної підготовки тісно пов'язаний із проблемою управління навчально-творчою діяльністю студентів, яка має вирішуватися на основі системного підходу з розробкою інноваційних педагогічних технологій і дидактичних засобів. Хоча педагогічна наука і практика ніколи не стояли осторонь розв'язання проблеми підвищення ефективності підготовки фахівців, в умовах інтенсифікації навчально-виховного процесу постало питання розробки педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів вищих навчальних аграрних закладів. Незважаючи на досить вагомні результати наукових пошуків у галузі управління навчально-творчою діяльністю студентів, вони не набули ознак цілісного системного узагальнення. Поза увагою дослідників залишилися важливі аспекти теоретико-методологічних і методичних основ управління навчально-творчою діяльністю студентів у вищих навчальних аграрних

зкладах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в удосконаленні процесу підготовки фахівців аграрної сфери на основі впровадження дворівневої педагогічної технології управління начально-творчою діяльністю студентів на мікро- та макрорівні в системі кредитно-модульної організації начального процесу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз теоретичних джерел [1–4, 7] дозволив визначити цілісну функціональну структуру педагогічної технології як сукупність таких компонентів: концептуальна основа; змістовна частина навчання з цільовою програмою; процесуальний блок, що реалізує технологічний процес досягнення результату; мотиваційний складник, що включає відповідні методи, форми та засоби, через які здійснюється вплив на мотиваційну поведінку особистості; діагностична частина, що включає оцінку одержаних результатів, їх співвідношення з поставленою метою і завданнями. Наведені структурні компоненти мають містити управлінський складник, який їх об'єднує та дозволяє досягти мети управління навчально-творчою діяльністю. Враховуючи останнє, робимо висновок, що педагогічній технології властиві як змістовні (цілі навчання, зміст навчального матеріалу), так і процесуально-управлінські складники (методи, форми та засоби навчання і управління НТД). На основі цих теоретичних позицій визначено структурні компоненти педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю: цілі управління НТД; засоби управління НТД; засоби педагогічної взаємодії викладача і студента; процес управління НТД за технологічними етапами реалізації функцій мотивації, планування, організації, контролю, аналізу та регулювання; результат управління НТД.

На підґрунті аналізу функціональної структури педагогічного процесу за технологічним підходом запропоновано дворівневу (макро- та мікрорівні) педагогічну технологію управління навчально-творчою діяльністю (ПТУНТД) студентів, яка є цілісною системою взаємопов'язаних технологічних етапів (мотиваційно-орієнтувальний, планувально-цільовий, перетворювальний, діагностичний), що визначають функціональний вплив на НТД студентів засобами управління, співуправління та самоуправління і в єдності забезпечують формування професійно-творчої компетентності фахівців аграрної сфери.

Дворівнева ПТУНТД реалізується на основі поетапної моделі управління. На макрорівні (етапи: мотиваційно-орієнтувальний; планувально-творчий; організаційно-перетворювальний; творчого саморозвитку) педагогічна технологія передбачає творче зростання майбутніх фахівців упродовж навчання до рівня їхньої фахової компетентності. Мікротехнологія в єдності мотиваційно-орієнтувального, планувально-творчого, креативно-розвивального, рефлексивно-творчого етапів є інваріантом стосовно організації навчально-творчої діяльності студентів на заняттях, що забезпечує набуття ними творчого досвіду. Мотиваційно-орієнтувальний етап ставить за мету створення дієвої системи спонукання студента до НТД на основі його ціннісної орієнтації щодо самоуправління НТД. Планувально-творчий етап передбачає розробку індивідуальної цільової програми НТД студентів. Організаційно-перетворювальний (креативно-розвивальний) етап здійснює формування навичок продуктивної самоорганізації. На етапі творчого саморозвитку (рефлексивно-творчому) основними функціями управління є контроль-аналітична та регулювальна. При цьому системоутворювальним фактором виступає спілкування та комунікація між суб'єктами; передбачається оцінка та аналіз як освітнього, так і управлінського результату – сформованості навичок самоконтролю та самоаналізу НТД на основі рефлексивного підходу.

Ефективне функціонування дворівневої ПТУНТД можливе за умов підвищення рівня управління самостійною та індивідуальною роботою студентів через відповідне мотиваційне забезпечення, планування стратегії самоорганізації НТД, а також упровадження системи зворотного зв'язку та функцій саморефлексії. Реалізація моделі управління самостійною та індивідуальною роботою студентів передбачає такі організаційні компоненти: створення викладачем системи навчально-методичного забезпечення управління самостійною та індивідуальною роботою студентів;

самоуправління НТД студентів; діалоговий зв'язок у системах: «викладач-студент» та «студент-студент»; контроль і самоконтроль результатів самостійної та індивідуальної роботи.

Спираючись на результати досліджень впливу активних методів навчання на формування творчих професійних навичок фахівців, розроблено та запроваджено в навчальний процес моделі дидактичних ігор, які активізують НТД у контексті професійної підготовки фахівців-аграріїв. Процес гри подано як дидактичну мікросистему управління НТД, яка технологічно реалізує етапи ПТУНТД від мотиваційно-орієнтувального до творчого саморозвитку. Запропонована система поетапного контролю НТД на основі ігрового методу діє на етапах вхідного, поточного, проміжного, підсумкового та відстроченого контролю. Відповідно до етапів дворівневої ПТУНТД спроектовано комплекс дидактичних ігрових форм та засобів контролю, спрямований на здійснення переходу від педагогічного контролю до самоконтролю НТД із боку студента.

Реалізація ПТУНТД на макрорівні передбачає активне використання в навчально-виховному процесі таких організаційних форм управління навчально-творчою діяльністю, як методологічні семінари, освітні студії, наукові громадські організації. Важливою педагогічною умовою активізації НТД є стимулювання студентів до співуправління та самоуправління і формування на цій основі наукового, творчого та соціального досвіду. З цією метою створено громадську організацію «Науковий центр дидактики менеджмент-освіти», запропоновано проведення семінарських занять в активній формі.

Результати експериментальної роботи засвідчили підвищення рівня сформованості компонентів професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців-аграріїв. Наприклад, у середньому відзначено підвищення: навчально-творчої активності студентів (визначається коефіцієнтом творчої активності (КТА) – на 25 %; рівня сформованості творчого досвіду (ЗПТД) – на 20,3 %; успішності – на 9,6 %; міцності знань – на 16,2 %; умотивованості НТД – на 15,6 %; продуктивності навчання – на 28,8 %. Оцінюючи креативні та оргдіяльнісні якості, викладачі засвідчили значно ширший діапазон їх рівня розвитку у студентів експериментальних груп. Наприклад, планувальна діяльність студентів експериментальних груп характеризувалася вмінням розробляти і коригувати індивідуальну стратегію самоуправління НТД із визначенням ієрархії цілей досягнення освітнього результату. При цьому студенти контрольних груп, найчастіше обмежувалися лише вибором мети індивідуального завдання та напряду її реалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результатами контрольного етапу експерименту підтверджено наявність високого рівня сформованості професійно-творчої компетентності студентів експериментальних груп. Запропонована педагогічна технологія забезпечує технологізацію розвитку досвіду діяльності студентів від репродуктивних рівнів до продуктивних і творчих. При цьому забезпечується перехід від прямого управління до співуправління та самоуправління НТД студентів.

Для запровадження дворівневої ПТУНТД у навчальний процес необхідно дотримуватися таких організаційно-педагогічних умов. На мікрорівні: створення системи мотиваційного забезпечення; визначення цілей НТД і розробка кредитно-модульних програм; обґрунтування дидактичних методів, форм та засобів управління НТД; підготовка науково-методичного забезпечення; організація творчого освітнього середовища; моніторинг якості підготовки фахівців відповідно до цільової функції. На макрорівні дворівнева ПТУНТД передбачає активне використання в навчально-виховному процесі таких організаційних форм управління НТД, як методологічні семінари, освітні студії, наукові громадські організації.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. М. Експериментальне впровадження технології модульної організації навчання у вищій школі / А. М. Алексюк // Проблеми вищої школи. – К. : Вища школа, 1994. – Вип. 79. – С. 3–9.

2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Дмитренко Т. О. Системний аналіз педагогічної технології / Т.О. Дмитренко // Напрямки наукових досліджень кафедри педагогіки: зб. наук. праць ХДПУ ім. Г.С. Сковороди ; за ред. В. І. Лозової. – Х. : ХДПУ, 1997. – С. 67–70.
4. Лазарев М. І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загальноінженерних дисциплін : монографія / М. І. Лазарев. – Х. : Вид-во НФаУ, 2003. – 356 с.
5. Нагаєв В. М. Дидактичні основи формування творчої особистості аграрного менеджера в умовах Болонського процесу / В. М. Нагаєв : монографія. – Х.: Принтдизайн, 2006. – 536 с.
6. Про затвердження Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету міністрів України // Економіка АПК. – 2007. - № 1. – С. 3–34.
7. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 172 с.

Нагаєв В. М.

Особенности подготовки фахівців-аграріїв із використанням педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів

Проаналізовано результати впровадження в навчальний процес дворівневої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів. Розглянуто сучасні дидактичні засоби управління процесом підготовки кадрів вищої аграрної освіти в ринкових умовах господарювання.

Ключові слова: професійно-творча компетентність, фахівці аграрної сфери, управління, навчально-творча діяльність студентів, самоуправління, дворівнева педагогічна технологія.

Нагаєв В. М.

Особенности подготовки специалистов-аграриев с использованием педагогической технологии управления учебно-творческой деятельностью студентов

Анализируются результаты внедрения в учебный процесс двухуровневой педагогической технологии управления учебно-творческой деятельностью студентов. Рассматриваются современные дидактические способы управления процессом подготовки кадров высшего аграрного образования в рыночных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: профессионально-творческая компетентность, специалисты аграрной сферы, управление, учебно-творческая деятельность студентов, самоуправление, двухуровневая педагогическая технология.

V. Nagaev

Peculiarities of Training Agrarian Specialists with the Use of Pedagogical Technology of Managing Students' Educational Creative Activities

The Results are analyzed of introducing two-level pedagogical technology of managing students' educational creative activities into the educational process. Modern didactic methods are considered of managing the process of training personnel of the higher agrarian education under the market conditions of the economy.

Key words: professional creative competence, agrarian specialists, management, students' educational creative activities management, self-management, two-level pedagogical technology.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2011 р.